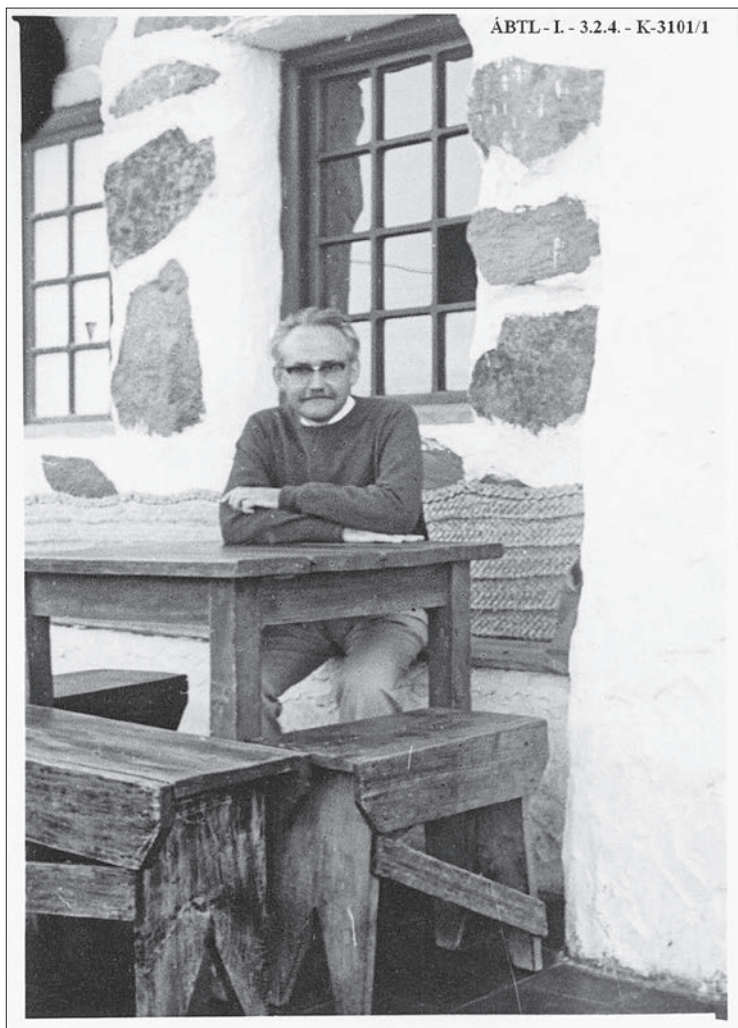

Öry Huba, Spanyolország, 1969. ÁBTL - I. - 3.2.4. - K-3101/1. 94/2

===== Horváth Jákob János =====

/// A szovjet „hírigény” szolgálatában, avagy Őry Huba állambiztonsági megfigyelése (1959–1985)

== Bevezetés

Ez a tanulmány az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (ELTE BTK) Új- és jelenkori egyetemes történelem Doktori Programjára készülő, *A magyar állambiztonság szerepe a szovjet–amerikai űrversenyben* című disszertációhoz végzett kutatásom eddigi eredményein alapul. Hipotézisem szerint a magyar állambiztonsági szervek aktív szerepet vállaltak az űrversennyel kapcsolatos hírszerzői tevékenységből; eddigi kutatásaim igazolták ezt az elképzelést. Az alábbiakban a magyar és nemzetközi tudományos életben is elismert Őry Huba (1927–2015) repülőmérnök megfigyeléséről, a rajta keresztül beszerzett és a szovjeteknek továbbított nyugati rakéatechnikai és űrkutatási anyagokról, valamint az ügyében foglalkoztatott hálózati személyekről lesz szó.

== Őry Huba magyarországi élete és disszidálása

Őry Huba 1927. július 16-án született az akkor már Romániához tartozó Aradon. A nacionalista környezetben eltöltött gyermekkorában az öt nyelv (magyar, román, francia, német és latin) tanulását megkövetelő tantervnek köszönhetően tett szert későbbi pályafutása során nélkülözhetetlen nyelvtudására. A német légitámaszpontként működő aradi repülőtér közelében felnőtt fiúként arról álmodozott, hogy a brémai Focke-Wulf repülőgépgyártó cégnél dolgozik majd.¹ Ezt később valóra is váltotta, részben emiatt vált érdekessé az állambiztonsági szervek számára.² A háború elején családjával együtt az akkor Magyarországhoz tartozó Munkácsra (Мукачево) települtek át, ezért tizenhét éves korában, a középiskolai

1 == Bóth, 2009a: 290–291.

2 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 26–28. Operatív terv „Ogilby Leslie” [Őry Huba] fn. ügyében, 1963. március 12.

katonai kiképzést követően a Vörös Hadsereg által ostromlott Budapest védelmére osztották be. 1944 végétől a Szent Imre Kollégiumban kapott oltalmat, és így bátyjával ellentétben elkerülte a szovjet hadifogságot.³ A kollégium a főváros ostroma alatt a 60 bentlakón túl több mint 300 embernek nyújtott menedéket, és Öry ottléte idején a svéd nagykövetség védelme alatt állt.⁴ Mivel a vallásos neveltetésű Öry a katolikus intézetvezetők segítségével tudott leérettségizni és beiratkozni a Budapesti Műszaki Egyetemre (BME), a „klerikális bélyeg” megóvta a „kommunista kollégák agitálásától”.⁵ A tanulmányait kollégiumi portaszolgálatból finanszírozó diákok a háború végéig egy fakitermelő nagyvállalat személyzeti vezetőjeként dolgozó édesapja miatt 1949. végi diplomaszerezéséig az egyetemen sok zaklatás érte.⁶

A gépészmérnöki tudományokon belül repülőgép-építésre szakosodott Öry ennek ellenére tanulmánya befejeztével rögtön tanársegéd lett a BME Repülőgépek Tanszékén. Itt ismerkedett meg Steiger István (1927–?) gépészmérnökkel, állítása szerint későbbi legjobb barátjával, akivel emigrálása után, amikor 1977 és 1992 között a németországi Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen (RWTH Aachen) műszaki egyetemen oktatott, ismét szakmai együttműködésbe kezdett.⁷ Ugyancsak a Műegyetemen került kapcsolatba Michelberger Pállal (1930–2014), aki később a BME rektora és a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) alelnöke lett.⁸ Michelberger („Vécsei János” fedőnéven) 1960-tól,⁹ Steiger pedig 1964-től jelentett az állambiztonságnak Öryről.¹⁰ Eddigi kutatásaim alapján úgy tűnik, Öry nem tudott barátai ezen ténykedéséről.

Magyarországi egyetemi karrierje ígéretesen indult, mivel az 1950-től 1957-ig a Hadmérnöki Karhoz tartozó repülőmérnöki képzést vezető Rácz Elemér elérte, hogy a repülőgépiparral szorosan együttműködő kutatómunka folyhasson az egyetemen, ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Öry „a szakma minden csínját-bínját ismerő, vérbeli repülőmérnök” válhasson. Ebben az időszakban vette feleségül Fáskerty Margitot, 1952-ben gyermekük született; a család Öry szüleinél lakott.¹¹

1956. október 23-án a már docensként oktató Öry Steiger Istvánnal együtt részt vett a Műegyetemen kezdődő tüntetésen, a Bem téren meghallgatta a szerinte

3 == Bóth, 2009a: 291.

4 == Jancsó, 2018.

5 == Bóth, 2009a: 291.

6 == Uo.

7 == Uo. 290–291.; Bóth, 2009b: 356.

8 == Bóth, 2009a: 291.; Tisztelgés Michelberger Pál emléke előtt, 2014.

9 == ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 20. Feljegyzés, 1960. február 11. Öryről azonban már 1959-ben tudott a titkosrendőrség. Lásd ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 47. Külföldi szervezési jelöltek adatlapja, 1964. október. 20.

10 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 48–51. Jelentés Steiger István személyes megismeréséről, 1964. november 9.

11 == Bóth, 2009a: 291–292. A Hadmérnöki kar és a repülőgépészmérnök-képzés összefüggéséről lásd Rácz, 1986: 92–93.

„elképesztően provokatív” 16 pontot, de az erőszakos feloszlatástól tartva inkább hazament, az éjjeli eseményekről pedig csak utólag szerzett tudomást. A forradalom leverése után nem volt hajlandó aláírni az azt elítélő Tiszti Nyilatkozatot,¹² és családjával együtt 1957. január 17-én Jugoszláviába menekült. Négy hónap múlva Franciaországban kapott menedékjogot és állást a SNECMA nevű állami repülőgépgyártó vállalatnál. Ezt a szintén 1956-ban disszidált és addigra ott dolgozó Róna János gépészmérnöknek köszönhetette, aki Kármán Tódor barátjaként tudott segítséget nyújtani az elhelyezkedéséhez.¹³ Őry a háború után Franciaországba került német mérnökök vezetésével a háború alatti német kísérletek nyomán kifejlesztett, helyből fel- és leszállni képes, Coléoptère (Bogár) nevű tesztrepülőgépen dolgozott, amelynek a legfontosabb újítása a hajtómű sugarának irányválttatásával történő kormányzás volt.¹⁴ 1959-ben Őry német származású főnöke, Gerhard Eggers Franciaországból hazatelepülve magával hívta Őryt, aki így a nyugat-németországi Brémában lévő Focke-Wulf gyárban kapott állást.¹⁵

= = A megfigyelés kezdete

Az Őry franciaországi elhelyezkedésében segítő Róna János, aki 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba,¹⁶ 1956 előtt az államvédelmi szervek beszervezett ügynöke volt. Utóbbi tény a kádári állambiztonság zsarolásra alkalmasnak gondolta.¹⁷ A Nyugatra távozott Róna és a szintén Franciaországba emigrált Hortobágyi Ferenc gépészmérnök megfigyelésével a már említett Michelberger Pált bízták meg, aki velük kapcsolatban szóba hozta az állambiztonságnak Őry Huba nevét is.¹⁸ Michelbergert „Vécsei János” fedőnéven 1951-ben, elvi alapon szervezte be az ÁVH katonai elhárítása (II/1.), azzal az indokkal, hogy a Műegyetemen az ő évfolyamából még nem állt rendelkezésre hálózati személy.¹⁹ Az 1951 és 1954 között mintegy ötven jelentést adó, 1954-ben már tanársegéd Michelbergert arra is alkalmasnak tartották, hogy ő legyen a négy, informátorként beszervezett diákjának

12 = = A BME Hadmérnöki Karának oktatói tiszti rendfokozattal is rendelkeztek: „[1956.] november 4. után a hallgatói állományt 1957. január 6-ig szabadságolták. Az oktatói állomány tisztikara közül csak 11-en írták alá az ún. Tiszti Nyilatkozatot, a többi-eket ezért tartalék állományba helyezték, de mint egyetemi tanárok, oktatók 1957. július 31-ig, a Kar megszűnéséig tevékenységüket háborítatlanul folytathatták.” Lásd Weszelit, 2001: 109–111.

13 = = Bóth, 2009a: 292.; 2009b: 356.

14 = = A helyből fel- és leszálló vadászgépek, például a Hawker Harrier és a ma is használt Lockheed Martin F-35B is hasonló alapelven működnek.

15 = = Bóth, 2009a: 293. Vö. Hirschel–Prem–Madelung, 2012: 234, 328.

16 = = ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 57–63. Jelentés, 1960. november 4.

17 = = ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 78–82. Jelentés, 1960. november 16.

18 = = ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 36–37. Jelentés, 1960. február 5.

19 = = ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 3–4. Informátori beszervezési javaslat, 1951. február 16.

a rezidense.²⁰ Munkájával meg voltak elégedve, egyetlen hibájának azt tekintették, hogy szoros baráti viszonyt épített ki hallgatóival, „kétkulacsosságot” és „dezinformálást” azonban nem tapasztaltak nála.²¹

Michelberger egy 2007-ben adott interjújában azt állította, hogy mivel 1956-ban nem írta alá a Tiszti Nyilatkozatot, eltávolították az egyetemről, leszerelték a katonaságtól, és munkanélküliként csak az Ikarusnál dolgozó nagybátyja segítségével tudott hagyatkozni, akinek köszönhetően 1957. január 2-án a gyárból diszsidált mérnökök helyettesítése céljából felvették a konstrukciós osztályra.²² Az állambiztonsági iratok azonban nem említik a Tiszti Nyilatkozat aláírásának a megtagadását és az egyetemről való eltávolítást, pedig Michelberger egészen 1957. október 31-ig rezidensként volt nyilvántartva, amikor is ideiglenesen megszakították vele a kapcsolatot, és irattárba helyezték beszerkezési dosszióját. A korábbi jelentéseit tartalmazó munkadosszióját azonban nem, mivel az „*az ellenforradalmi események folyamán megsemmisült*”.²³ Amikor 1960-ban az állambiztonság ismét megkereste Róna és Hortobágyi, azaz „Fenyves” és „Csendes” ügyében,²⁴ Michelberger azt állította, hogy a forradalom alatt a szüleinél tartózkodott Vecsésen, a BME Hadmérnöki Karának bizonytalan jövője miatt 1956. december 30-án a leszerelését kérte, és egy nappal előtte már el is helyezkedett az Ikarusnál, valamint hogy ezután is ellátta oktatói feladatait, mígnem az 1957 tavaszára megszűnő Hadmérnöki Karról átkerült a Repülőgépek Tanszékére.²⁵

A katonai elhárítástól az így a BM II/3-F alosztályához, azaz a tudományos-műszaki hírszerzéshez²⁶ került, ekkor már adjunktusként dolgozó Michelbergert rezidensből ügynökké minősítették át,²⁷ Róna és Hortobágyi mellett pedig Öry Huba tanulmányozását is feladatául kapta. Elemzést készítettetek vele Öry *Repülőgépek szerkezete és méretezése II.* című 1956-os egyetemi jegyzetéről,²⁸ majd a közelgő, a Kohó- és Gépipari Minisztérium által 1961-ben a Német Szövetségi Köztársaságba (NSZK) szervezett kiutazása előtt el kellett nyernie Öry Magyarországon maradt szüleinek a bizalmát, és meg kellett tudnia fiuk brémai lakcímét, valamint telefonszámát. Végül személyesen nem tudott találkozni Öryvel, csak telefonon érte el őt düsseldorfi szállodájából, és még a szülők által küldött Shakes-

20 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 25–28. Átminősítési javaslat, 1954. március 8.

21 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 32–33. Jelentés, 1955. augusztus 29.

22 == Professzori portré dr. Michelberger Pálról, 2007.

23 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 34. Határozat, 1957. október 31.

24 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 36–37. Jelentés, 1960. február 5.

25 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 38. Életrajzkiegészítés, 1960. február 10.

26 == Tóth, 2011: 11.

27 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 43. Szolgálati jegy, 1960. március 7.

28 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 17–18. Jelentés, 1961. október 9.

peare-kötetek átadására hivatkozva sem tudta rávenni, hogy vonatozzon el hozzá.²⁹ 1963-ban ismét kiutazott, és bár ekkor is csak telefonon tudott beszélni Öryvel, megtudta, hogy ő már rakéták statikai problémáival foglalkozik.³⁰

A korábbi „Kuklis” helyett ekkor már „Ogilby Leslie” fedőnéven megfigyelt Öry valóban rakétákkal foglalkozott: 1961-ben őt bízták meg a Focke-Wulf szerkezzetani osztályának a megszervezésével és vezetésével, és a nemzetközi munka során többek között Wernher von Braun amerikai csapatával is dolgozott. A Focke-Wulf két másik északnémet repülőgépgyárral együtt szintén ekkor hozta létre az Entwicklungsring Nord (ERNO) nevű érdekközösséget, amely 1967-ben önálló céggé alakult, melynek fő feladata az 1962-ben alapított European Launcher Development Organization (ELDO), az Európai Űrügynökség (ESA) elődje megbízásából az Europa nevű rakétasorozat kifejlesztése és megépítése volt.³¹ Az állambiztonság ekkor még csak töredékinformációkkal rendelkezett erről, de Öry olyan ígéretes célszemélynek tűnt, hogy 1963-tól már ügynökjelöltként foglalkozott vele a BM III/1. Csoportfőnökség 4-F³² alosztálya.³³ A róla 1964-ben mint beszerzési jelölt-ről kiállított adatlap szerint eszmei vagy anyagi alapon akarták megkörnyékezní.³⁴

Michelberger mellett Steiger Istvánt is Öry ügyére állította az állambiztonság, eleinte csak társadalmi kapcsolatként.³⁵ Az 1927. augusztus 24-én, Csepelen született Steiger 1946-ban lépett be a pártba, 1949 és 1953 között járt a gépészmérnöki és a hadmérnöki karokra, 1954-ben, pár évvel Öry után pedig ő is tanársegédként helyezkedett el a Repülőgépek Tanszéken. 1956. december 15-ig volt honvédségi állományban,³⁶ az ő esetében nincs információ arról, hogy aláírta-e a Tiszti Nyilatkozatot. Öry ügyéhez részben Michelbergeren keresztül került, ugyanis utóbbi még 1961-ben figyelmeztette az illetékes Kardos Imre rendőr őrnagyot arról, hogy Steiger is „szakember” lehetett, mivel „*konspiratív körülményeket teremtve*” kérdezte őt „Csendes”, azaz Hortobágyi Ferenc franciaországi életéről. Kardos meg akarta tudni, hogy Steiger vajon a kémelhárításnak dolgozik-e, és ha igen, akkor le akarta állíttatni Hortobágyi ügyéről, nehogy keresztesse a hírszerzés által foglalkoztatott Michelberger munkáját. A jelentésre tollal írt megjegyzés szerint Steiger nem

29 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 19–22. Jelentés, 1961. október 20.; ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 23–25. Értékelő jelentés, 1961. október 27.

30 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 38–39. Jelentés, 1963. november 28.

31 == Bóth, 2009a: 293.

32 == 1962 és 1967 közötti tudományos-műszaki hírszerzés. Tóth, 2011: 13.

33 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 29. Határozat „Ogilby Leslie” fn. kutató „B” dosszié felülvizsgálásáról, 1963. március 13.

34 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 47. Külföldi beszerzési jelöltek adatlapja, 1964. október 20.

35 == Társadalmi kapcsolatnak azokat a hálózaton kívüli személyeket nevezték, akik ellenszolgáltatás nélkül, önként segítették az operatív tisztjük munkáját. Ügynöki jellegű feladatokat nem lehetett rájuk bízni. Lásd Orgoványi 2011: 3–4.

36 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 48–51. Jelentés Steiger István személyes megismeréséről, 1964. november 9.

szerepelt a kémelhárítás nyilvántartásában,³⁷ de Michelbergert utasították, hogy ne intézkedjen vele kapcsolatban.³⁸ Egy későbbi, 1963-as feljegyzésből azonban annyit megtudunk, hogy Steiger a III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökségnek³⁹ nyújtott segítséget az „*angol vonalon [...] valószínűleg jelenleg is*”,⁴⁰ erről azonban jelenleg még nem tudni többet, ahogy a „Kiss” fedőnevű hálózati személyről sem, akinek a jelenléte alapján Steigert végül megkeresték Öry ügyében.

Steiger, Michelbergerrel ellentétben, vállalta, hogy felkeresi Öryt, mivel a feleségével együtt épp az NSZK-ba tervezett kiutazni, és a brémai kitérő kapcsán csak anyagi gondjai voltak.⁴¹ Rudits Tibor főhadnagy ennek megoldására 300 nyugatnémet márka átadását javasolta, emellett – Michelberger esetéből okulva – felkérte Steigert, hogy előzetesen levélben értesítse Öryt a látogatási szándékáról, és hogy a „*természetesség látszatát*” megőrizve „*rendszeres kapcsolatot építsen ki a jövőre vonatkozóan*”.⁴² Steiger azonban ezt a célt csak évekkel később érte el, ugyanis kiutazásakor Öry épp az Egyesült Államokban tartózkodott.⁴³ A kudarcba fulladt kapcsolatfelvételt Steiger Öry nemzetközi tudományos munkájának a feltérképezésével igyekezett kompenzálni. Utóbbi amerikai látogatása szerint annak volt köszönhető, hogy a Focke-Wulf részt vett az Egyesült Államok és az NSZK által közösen folytatott, helyből fel- és leszálló repülőgépek fejlesztési projektben. A Coléoptère gépről, amelyen Öry még Franciaországban dolgozott, azt írta, hogy „*a repülőtechnika olyan forradalmasításáról van szó, mint a légsavarról a turbinameghajtásra való áttérés volt*”, és feleslegessé teszi a kis hatótávolságú és könnyen sebezhető helikoptereket, valamint a reptereket és anyahajókat is. Ez némileg túlzó kijelentés volt, Rudits mindenesetre arra kérte feletteseit, hogy mivel a témával kapcsolatos információk beszerzése „*komoly segítséget jelentene a szovjet társszerv részére*”, támogassák a munka folytatását.⁴⁴

37 = ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 87–90. Jelentés, 1961. július 7. Az 1962-es átszervezés előtt a kémelhárítást II/2. Osztálynak hívták, de itt már 1961-ben II. Csoportfőnökségként hivatkoznak rá.

38 = ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 91–93. Jelentés, 1961. július 18.

39 = Itt már az 1962-es átszervezés utáni időszakról van szó, ez a 49-es lábjegyzetben említett II/2-es osztály utódja.

40 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 41–42. Feljegyzés, 1963. december 12.

41 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 48–51. Jelentés Steiger István személyes megismeréséről, 1964. november 9.

42 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 53–56. Javaslat Steiger István társadalmi kapcsolat eligazítására „Ogilby Leslie” ügyében, 1964. november 11.

43 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 59–60. Jelentés Steiger Istvánnal való találkozóról, 1964. december 12.

44 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 61–63. Jelentés Steiger Istvánnal való találkozóról, 1965. május 19.

= = = Sikeres kapcsolatfelvétel

Steiger helyett végül Michelbergernek sikerült elsőként kicsikarnia egy személyes találkozót Örytől, 1965-ben, amikor a MOGÜRT kiküldetésében a nyugatnémet Kassel városba utazott (ahová valószínűleg az Ikarus tervezőmérnökeként küldte ki a magyar gépjárművek külkereskedelmével foglalkozó vállalat). Bár a brémai kitérőt nem a belügy költségén, hanem a MOGÜRT saját buszával tette meg, Ruditstól kapott 150 márkát az út fedezésére. A korábbi kudarcok elkerülése érdekében ezúttal már akkor is fel kellett volna keresnie Öry lakását, ha nem sikerül vele előre egyeztetnie a látogatásról,⁴⁵ de erre nem volt szükség, utóbbi ugyanis örömmel fogadta őt 1965. augusztus 1-jén.⁴⁶ A találkozó meghozta a kívánt eredményt, Michelberger nagyon pontos leírást adott Öry munkahelyéről, családjáról, anyagi és társadalmi helyzetéről. A Focke-Wulf ekkor már egy másik céggel egyesülve felvette a Vereinigte Flugtechnische Werke (vfw) nevet,⁴⁷ amelynek az Öry vezette, többmillió márkás költségvetésű szerkezettani részlege volt megbízva az „*európai NATO-államok közös programjában készülő rakéta 3. fokozatának*” a megtervezésével (az Europa rakétáról van szó). Ebben nagy nehézséget okozott, hogy az angolok által készített első fokozaton műszaki változást már nem lehetett eszközölni, így Öryéknek kellett alkalmazkodniuk, hogy a lehető legnagyobb súlycsökkentést ériék el az 1966-ra tervezett első kilövésre.⁴⁸ Öry megmutatott Michelbergernek számos, ezzel a problémával foglalkozó, természetesen nem nyilvános tanulmányt. Kiderült továbbá, hogy amerikai útjain Öry a floridai Kennedy Űrközpontot is megjárta, a projekt részeként pedig számos más országba is elutazott. Nem akart visszatérni Magyarországra, és a disszidensekkel sem tartotta a kapcsolatot; a német mérnöktársaság befogadta őt és családját. Michelberger azt javasolta felettesének, hogy Öry „anyagias” feleségén keresztül próbálkozzanak közelebb férkőzni a mérnökhöz. A jelentést értékelő Rudits pedig az új információk alapján a szovjetek hírigényének a felmérését kérte.⁴⁹

1968-ban Michelberger Pál levélben kérte meg Öryt, hogy küldjön neki egy példányt az ERNO brémai részlege, azaz az Öry által vezetett szerkezettani osztály által készített egyik kutatási jelentésből, amelyről Michelberger úgy vélte, hogy a szovjet társszervek számára is érdekes lehet.⁵⁰ Öry „örömmel” tett eleget kérésé-

45 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 68–69. Jelentés „Vécsei” fn. ügynök eligazításáról, 1965. július 16.

46 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 70–75. Jelentés „Vécsei” fn. ügynöktől, 1965. augusztus 18.

47 = = Bóth, 2009a: 293. A Vereinigte Flugtechnische Werke utódja a mai Airbus vállalat.

48 = = A kilövési kísérlet sikertelen volt, a 135. másodpercben megszakították. Az angolok végül 1968-ban teljesen kiléptek a projektből, hogy saját, Black Arrow nevű rakétájukra koncentráljanak, amelyet viszont 1971-ben felfüggesztettek. Hill, 2012: 219, 234, 317–318.

49 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 70–75. Jelentés „Vécsei” fn. ügynöktől, 1965. augusztus 18.

50 = = ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 265–267. Jelentés „Vécsei” fn. ügynökkel találkozásiáról, 1968. augusztus 22.

nek,⁵¹ és a hengeres rakétatestek „önrengésének a számítását” levezető, 31 oldalas tanulmányt végül a III/I-5., tudományos-műszaki hírszerzési osztályt⁵² vezető Szombath József alezredes javaslatára meg is küldték a szovjeteknek.⁵³ Öry óvatosságára utal, hogy az írást vélhetően egy ismerőseivel küldte el Magyarországra, aki belföldi küldeményként adta fel azt.⁵⁴ Eddigi kutatásom alapján ez volt az első titkos rakétatechnikai dokumentum, amelyet magyar közvetítéssel sikerült a szovjet társ-szerveknek eljuttatni. Jelentőségét növeli, hogy erre az űrverseny tetőpontján, közvetlenül az amerikai Holdra szállás előtt került sor.

1969-től Rudits Tibortól Török László rendőr hadnagy vette át az ügyet, amely így továbbra is a III/I-5. tudományos-műszaki hírszerzési osztályon belül maradt, de már az M alosztályon.⁵⁵ Öry 1963 óta ellenőrzött levelezéséből⁵⁶ 1970-re kiderült, hogy az addig szinte folyamatosnak hitt nemzetközi utazgatása általában szeptember és december közé esik, így ennek megfelelően tervezték meg az ekkorra már „Dakota” fedőnéven ügynöknek beszervezett Steiger István kiutazási időpontját.⁵⁷ Török László, vélhetően Steiger segítségével, részletes jelentést készített Öry munkahelyéről, a fentebb már említett VFW-ről, melyből többek között kiderült, hogy a cég az Europa rakétasorozat fejlesztése mellett közreműködött a C-160-as európai katonai szállítógép fejlesztésében, valamint egy VAK 191 nevű, helyből fel- és leszálló repülőgépen is dolgozott,⁵⁸ így rajta keresztül stratégiai fontos-ságú nyugat-európai repülőtechnikai adatok megszerzése is lehetségesnek tűnt. Török az addigi munka alapján úgy vélte, hogy az „*elvétele hallatott politikai kijelentéseiből ítélve lojális*” Öryt eszmei-anyagi alapon érdemes lenne beszervezni, amire Steigert tartotta a legalkalmasabbnak.⁵⁹ Ennek érdekében a korábbinál sokkal részletesebb, „Dakota” esetleges lebukásának a veszélyeire is kitérő akciótervet írt, kifinomult, egymásra épülő instrukciókkal, amelyek betartása tapasztalt és tudatos hír-

51 == ÁBTL 3.2.3. K-3101/1. 100/34., d. n.

52 == Tóth, 2011: 15.

53 == ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 268. Feljegyzés kutatási jelentés megküldéséről, 1968. augusztus 29.

54 == ÁBTL 3.2.3. Mt-263/1. 265–267. Jelentés „Vécsei” fn. ügynökkel találkozásiáról, 1968. augusztus 22.

55 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 106. Határozat, 1969. augusztus 12. A III/I-5. Osztály M alosztály pontos tevékenységi köre nem ismert. Vö. Tóth, 2011: 34., 124-es lábjegyzet.

56 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 26–28. Operatív terv „Ogilby Leslie” fn. ügyében, 1963. március 12.

57 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 107–110. Jelentés „O. Leslie” fn. jelölt „K” anyagainak értékeléséről, 1970. február 24.

58 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 111–112. Feljegyzés a Vereinigte Flugtechnische Werke GmbH-ről, 1970. március 12. Vö. Hirschel–Prem–Madelung, 2012: 101.

59 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 113–116. Összefoglaló jelentés „O. Leslie” fn. jelölt ügyében, 1970. március 20.

szerzőt igényelt. Steiger fedőtörténete az volt, hogy a Hannoveri Egyetemen beszerez néhány áramlástanal foglalkozó szakfolyóiratot, és ha már a közelben tartózkodik, Öry előzetes értesítését követően felkeresi őt brémai lakásán. Magyarországi tudományos folyóiratokban megjelent cikkeinek a méltatásával kellett megteremtienie Öryvel a bizalmas légkört, és hangsúlyoznia kellett, hogy az otthoni tudományos-műszaki közösség is hasznát venné tudásának. Az akció profi végrehajtását az tette szükségessé, hogy Öry *„tevékenysége és az objektum [a VFW-gyár] a szovjet társszerv érdeklődésére is számot tartott”*.⁶⁰

A jelölt és a környezet megismerése céljából Steigernek *„a magatartási vonalat betartva”* egy sor olyan kérdésre kellett választ lelnie, amelyek alapján már részletesebb szervezési tervet lehetett kidolgozni. Ide tartoztak többek között Öry jellemvonásai és hibái, a szakmai előmenetelét befolyásoló külső tényezők, a támogatást igénylő magyarországi rokonai, saját egzisztenciális körülményei, ambíciói és persze a politikai nézetei. Kíváncsiak voltak arra is, hogy helyeselte-e az NSZK *„revansista”* irányzatát, és hogy ismerte-e munkája politikai jelentőségét. Lélektanilag akartak rá hatni azzal a lehetőséggel, hogy munkája szülőhazája ellen irányuló, stratégiai célú felhasználása esetén szülei, rokonai is célpontokká válhatnak, hazafias érzelmeire pedig azzal a kérdéssel, hogy szocialista országból érkező mérnökként vajon fenntartásokkal kezelték-e őt. Steigernek ki kellett puhatolóznia, hogy Öry mennyire hajlandó beszélni a munkájáról, retorziótól való félelmével szembeni érvként pedig rá kellett vezetnie őt arra, hogy minden stratégiai objektumban végeznek olyan kutatásokat is, amelyek ismertetése nem tilos, nem jár büntetőjogi következményekkel. Steiger szakmai érdeklődésére hivatkozva például megkérdezhetette, hogy Öry cége milyen együttműködést folytatott a Fokker és Sikorsky cégekkel az F-28-as polgári repülőgép fejlesztésében, vagy hogy milyen publikációi jelentek meg szilárdságtani és hasonló témákban. Fontos volt, hogy Öry ne higgye, hogy neki külön erőfeszítést jelentene a kért anyagok megszerzése, de ha például ilyen okból Steigert munkahelyére akarná vinni látogatóként, azt az utóbbinak feltétlenül el kellett utasítania, azzal az indokkal, hogy ez pozícióját tekintve kellemetlen helyzetbe hozhatja Öryt. Arra az esetre, ha Öry kedvezően reagálna az információkérésre, egy harmadik országba, mégpedig lehetőleg Ausztriába kellett megbeszélni egy találkozót vele, amely során a tényleges szervezést elvégezhetik.⁶¹

Ahogy az akciót követően készült, magnetofonon rögzített beszámoló átiratából kiderül, az *„operatív jól képzett, kezdeményező, önálló”* Steiger utazása végül egészen másképp alakult. 1970. május 29-én elutazott Hannoverbe, majd másnap elvonatozott Brémába, vásárolt egy térképet, és eltaxizott Öryék Brockstraßen lévő

60 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 117–121. Akcióterv „O. Leslie” fn. szervezési jelölt ügyében, 1970. április 13.

61 == Uo. 119–120.

lakásához. Nem talált otthon senkit, de egy szomszédtól⁶² megtudta, hogy Öry külföldön van, felesége, Fáskerty Margit pedig épp nincs otthon. Steiger beült egy sörözőbe, hátha addig hazaér valaki, majd visszatért a szállodába. A következő néhány nap során többször meglátogatta a fedőtörténete célhelyéül szolgáló Hannoveri Egyetemet, ahol a szakmájához legközelebb álló Áramlástechnikai Intézetben számára és a tudományos-műszaki hírszerzésnek is hasznos kutatást végzett: „*egy sereg*” írást megmutattak neki, néhányat el is hozhatott, böngészhetett az egyetem könyvtárában, továbbá bejárhatta az intézet laborját, amelyről megtudta, hogy a „*legjobban felszerelt*” áramlástechnikai laboratórium az országban. Eközben telefonon elérte Fáskertyt, és sikerült rávennie, hogy meghívja brémai lakásukba. Kiderült, hogy Öry az Europa rakéta kísérleti kilövésére utazott Ausztráliába,⁶³ és bár a céghez folyamatosan érkeztek új mérnökök, a tervezési főosztály vezetőjeként Öry „*korlátlan úr*” volt, így állása nem került veszélybe a sok utazása ellenére sem, sőt, műszaki igazgatóvá akarták előléptetni, de „*erdélyi góbé természete*” miatt nem akart volna adminisztratív feladatokat végezni.⁶⁴

Az állambiztonság a beszélgetésből fontos célszemélyek, többek között Helmut Franz Bauer és Felkai Roland nevét is megismerte. Előbbi egy alabamai műszaki egyetemen tanító, német származású rakétamérnök volt, aki szakmai együttműködésük alatt barátkozott össze az őt az Europa-projekthez statikusnak választó Öryvel.⁶⁵ Mint az állambiztonság később megtudta, Bauer a C-5 Galaxy katonai repülőgép üzemanyagtartályának kidolgozása mellett a Minuteman interkontinentális ballisztikus rakétákon, valamint az eredetileg katonai célra fejlesztett, majd az Apollo-programban alkalmazott Saturn rakétákon is dolgozott. Ebben az időszakban pedig azt vizsgálta, milyen problémákat okoz a vérkeringésben, ha az ember huzamosabb ideig a Hold alacsony gravitációs környezetében tartózkodik.⁶⁶ A pár hónappal Steiger nszk-beli útját követően Magyarországra látogató Bauert többféle módon próbálták megközelíteni, és bár Steigernek sikerült összebarátkoznia vele, és ígéretet is kapott egy amerikai ösztöndíjjal kapcsolatban, a magyar hírszerzés végül nem járt sikerrel.⁶⁷ Felkai Roland Steiger tanítványa volt, és emigrálása

62 == Steiger úgy gondolta, hogy az illető az Öryék megfigyelésével megbízott egyik személy lehetett, ennek ellenére elmondta neki a nevét és azt, hogy magyar. Lásd ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 155–168. Jelentés „O. Leslie” fn. akció végrehajtásáról, 1970. június 29.

63 == A – kudarccal végződő – kilövással kapcsolatos jelentéseket idézi: Hill, 2012: 235–236.

64 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 126–154. „Dakota” fn. ügynök beszámolója „O. Leslie” fn. akcióról, d. n.

65 == Uo..

66 == ÁBTL 3.2.4. K-2313. 20–22. Kivonat „O. Leslie” akció hazai végrehajtásáról, 1970. szeptember 9.

67 == ÁBTL 3.2.4. K-2313. 61. Határozat, 1974. március 4.

után Öryvel dolgozott együtt az NSZK-ban.⁶⁸ Magyarországon maradt diplomájáról csak másolata volt, amelyet kint nem fogadtak el, és bár Steiger megígérte Öry feleségének, hogy segít férje ifjú kollégáján,⁶⁹ az állambiztonság tizenkét évvel később, 1982-ben is csupán esetleges együttműködéséért adandó jutalomként foglalkozott az akkor már „G. Blinder” fedőnévvel ügynökjelöltként nyilvántartott Felkai diplomájával.⁷⁰

Steiger többször tapasztalta a nyugatnémet elhárítás jelenlétét: követte őt egy autó, kutakodtak hotelszobájában, illetve egy német férfi gyanús kérdéseket tett fel neki a szálloda halljában. Nem esett pánikba, de biztos volt benne, hogy Öryéket és a VFW-ben dolgozó külföldieket megfigyelik, és hogy őt magát a repülőtérig követték.⁷¹ Az utazás sikeres volt, mivel a megszerzett információk mellett Steiger felelevenítette a barátságot, még ha személyesen nem is találkozott Öryvel, ráadásul Bauer és Felkai is ígéretes tippszemélyek voltak.⁷² Steiger szakmai karrierjét is előrelendítette az akcióval, de valószínűleg nem csak ez vezérelte. Örült az állambiztonság felkérésének, rendkívül aktívan segítette a hírszerzői munkát, minden személyről és eseményről részletes beszámolót adott, és nemegyszer utalt többes szám első személyben magára és a belülegesekre.⁷³

Beszervezésének körülményei egyelőre nem ismertek, de mint feljebb láthattuk, Michelberger Pál 1961-ben már gyanakodott Steiger konspiratív szerepével kapcsolatban. NSZK-beli akciója előtt, 1970. április 3-án interjút készített vele az *Esti Hírlap*, amelyben az ekkor már feltehetően évek óta hírszerzői tevékenységet folytató Steiger nem az egyetemi elithez tartozó alak, hanem egy mindenért megküzdő, a munkát nagyra becsülő, kamaszkora óta a pártban is tevékenykedő csepeli srác képét alakította ki magáról.⁷⁴ Steiger egyébként 1968-ban egy autóbalesetben elütött egy idős hölgyet, aki súlyos sérüléseket szenvedett.⁷⁵ Nincs rá bizonyíték, de elképzelhető, hogy egyetemi karrierje veszélybe került a baleset miatt, és az állambiztonság ezt kihasználva szervezte be ügynöknek. Ám az, ami hírszerzői

68 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 126–154. „Dakota” fn. ügynök beszámolója „O. Leslie” fn. akcióról, d. n.

69 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 181–184. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi jelölt ügyében végrehajtott hazai akcióról, 1970. augusztus 1.

70 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 131–133. Javaslat „Leslie” ügyében, 1982. április 26.

71 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 126–154. „Dakota” fn. ügynök beszámolója „O. Leslie” fn. akcióról, d. n.

72 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 181–184. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi jelölt ügyében végrehajtott hazai akcióról, 1970. augusztus 1.

73 = = „[...] meg kellene szereznünk [...] érdekes adatokat tartalmaznak számunkra.” ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 126–154. „Dakota” fn. ügynök beszámolója „O. Leslie” fn. akcióról, d. n.

74 = = Dolecskó Kornélia: Életút, 1970. *Esti Hírlap*, 1970. április 3. 6.

75 = = Gyereket gázolt az ittas sofőr. *Esti Hírlap*, 1968. február 28. 8.

munkájáról kiderül, ellentmond ennek; beszerzése körülményeinek a tisztázása mindenestre további kutatást igényel.

= = A beszerzési kísérlet vége – „Dobrai” eredményes munkája

Az Őry ügyében eleinte fontos szerepet vállaló Michelberger Pált 1970. október 29-én kizárták a hálózattól, mivel tanszékvezetőként korábbi szakmai területétől eltérő munkakörbe kerülve kevésbé volt lehetősége külföldi utakra, késlekedett a neki adott feladatok végrehajtásával, illetve munkatársai előtt panaszkodott, hogy hírszerzői tevékenységéért cserébe nem jutott előnyökhöz, tehát dekonspirált. Bt-dossziéja szerint a munkatársainak tett kijelentéseit a Z-1123 „Ügydosszié M” tartalmazta, de ez nem található a Történeti Levéltárban, és az O-naplóban sincs a létezésére vagy bezúzására utaló adat.⁷⁶ Michelberger vállalta, hogy felkeresése esetén továbbra is segítséget nyújtson az állambiztonságnak,⁷⁷ de erről sincs adat.

A hírszerzői munkát egyre profibban végző Steiger Istvánt azonban 1972-ben újra kiutaztatták az NSZK-ba, így végre személyesen találkozott Felkaival és az ekkorra már a VFW fölött lévő ERNO igazgatóhelyetteseként dolgozó, nemzetközileg elismert szaktekintéllyé vált Őryvel, aki bizalmas dokumentumokat is mutatott neki.⁷⁸ Az állambiztonság szintén ebben az évben a szovjeteket is tájékoztatta az elért eredményekről, például hogy az ERNO részt vett a Space Shuttle fejlesztésében. A szovjeteknek átadták az Őrytől Steiger által szerzett 411 oldalnyi titkos dokumentumcsomagot is, amely többek között különböző műholdak szerkezeti felépítéséről, rakétatestek terhelési kísérleteiről és számításairól, valamint az Europa I harmadik fokozatának a fejlesztéséről szólt.⁷⁹ 1973-ban három további szakcikket továbbítottak a szovjeteknek.⁸⁰

Ugyanebben az évben a hírszerzés úgy ítélte meg, hogy Őry beszerzése nem járna sikerrel, ezért továbbra is „sötéten”⁸¹ folytatták az anyaggyűjtést,⁸² tehát Őry

76 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 103–104. Javaslat „Vécsei János” fn. ügynök kizárására, 1970. szeptember 22.; uo. 105–106. Jelentés „Vécsei” fn. ügynökkizárásáról, 1970. október 30.

77 == ÁBTL 3.2.1. Bt-1086/1. 107. Feljegyzés „Vécsei” fn. ügynöktől, 1970. október 29.

78 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 218–223. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi jelölt ügyében, 1972. május 10.

79 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/1. 224–227. Feljegyzés az ERNO nyugatnémet cégről és dokumentációk küldése, 1972. május 12.

80 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 46–48. Jelentés „O. Leslie” fn. operatív társadalmi kapcsolat ügyében, 1973. január 20.

81 == „Sötét” hírszerzés: „a hírszerző vagy ügynök beszélgetés során szerez meg értékes adatokat, értesüléseket olyan módon, hogy a partner nincsen tudatában annak, hogy ellenséggel áll szemben, és számára jelentős híryanagot szolgáltatott ki. Nem ismeri az ellenség »sötét« szándékát. A beszélgetést a hírszerző vagy az ügynök megtervezi és előkészíti.” Lásd Révész (szerk.), 265.

82 == ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 33–37. Összefoglaló jelentés „O. Leslie” fn. operatív társadalmi kapcsolatáról, 1973. augusztus 17.

tudta nélkül. Az 1975-re „Dakota” ügynökből „Dobrai” fedőnevű titkos munkatárssá előléptetett Steigert⁸³ számos alkalommal kiutaztatták Öryhez,⁸⁴ aki ekkorra már disszertációs kutatása részeként a NASA rakétáinak jelentős hatékonyságnövelését érte el.⁸⁵ A Space Shuttle szilárdságtani tervezését is ő vezette, az erről szóló dokumentumokat minden jel szerint át is adta Steigernek, az állambiztonság pedig a szovjeteknek.⁸⁶ A Space Shuttle fejlesztése már az 1970-es évek eleje óta zajlott, így a szovjetek tudtak róla, de szkeptikusak voltak vele kapcsolatban, a Steiger által szerzett információk és anyagok viszont kapóra jöhettek nekik, mivel épp ebben az időszakban, 1976 februárjában határozták el saját „űrsiklójuk”, a Buran megépítését.⁸⁷ Öry emellett a NASA „Manual of Rocket Structures” című leírását is átadta Steigernek, mivel állítása szerint az ERNO egyik vezetőjeként ezt megtehetette. A Szovjetunióknak ekkoriban „rendkívül nagy mennyiségű” stratégiai és polgári vonatkozású repüléstechnikai információra volt szüksége, és ebben a magyarok komoly segítséget nyújthattak, ugyanis a szovjetek „tudományos munkatársait és egyéb képviselőit” a nyugatnémetek elzárták előlük.⁸⁸ Öry hazalátogatása esete a magyar állambiztonság előre meghatározott információkért cserébe még a szovjetek „szellemi segítségét”, azaz szakmai tanácsait is felajánlotta volna Öry kutatásaihoz, de az iratokból nem derül ki, hogy ezt a szovjetek javasolták volna. A szovjetek az ekkoriban szerzett szilárdságtéchnikai anyagok egy részét azonban másodlagos fontosságúnak tekintették, így ennek, valamint az állítása szerint barátjával szemben bűntudatot érző Steigernek köszönhetően megszakadt a kapcsolat az állambiztonság és Öry között.⁸⁹

Az ügy irányítását ekkorra dr. Rác Tamás rendőr főhadnagy vette át. A BME Gépészmérnöki Karán 1974-ben doktorált, majd repülőgép-hajtóművekkel és robotrepülőgépekkel is foglalkozó mérnök⁹⁰ 1978-tól 1987-ig állt a BM hivatásos szolgálatában. „Legmagasabb belügyi szakiskolai végzettsége” az 1981-ben a Szovjetunióban elvégzett „5 hónapos szakmai tanfolyam” volt, és ugyanebben az évben

83 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 57–58. Akcióterv „O. Leslie” ügyében, 1975. április 11.

84 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 59–61. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi operatív kapcsolatról, 1975. június 2.

85 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 67–70. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi operatív kapcsolatról, 1976. május 22.

86 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 59–61. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi operatív kapcsolatról, 1975. június 2.

87 = Zak, 2023.

88 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 67–70. Jelentés „O. Leslie” fn. külföldi operatív kapcsolatról, 1976. május 22.

89 = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 92/1–96. Összefoglaló jelentés „O. Leslie” fn. operatív kapcsolatról, 1979. szeptember 4.

90 = Kiss (szerk.), 2000: 140.; Rác, 1975: 287.; Pokorádi, 2015: 89. Ráth–Hennel–Hegedűs, 2022: 67. MTA Almanach, 1986: 750.

megkapta a Haza Szolgálatáért Érdemérem bronz fokozatát is. 1987-ben végül saját kérésére bocsátották el, és bár katonai szolgálatot nem teljesített, belügyi szolgálattal rendezhette katonai viszonyát, és tartalékos tisztté vált.⁹¹ Őry ügyében aktív résztvevőként 1982-ben Steigerrel együtt utazott ki a Hannoveri Repülőgépképzésre,⁹² és utóbbi jelentéseit rendszeresen különféle repülésszakmai megjegyzésekkel egészítette ki, például azzal, hogy Őry és Steiger 1983-as aacheni kutatómunkájának témaköre, a „*földközeli turbulencia hatása az alacsonyan szálló repülőgépekre*” a mezőgazdasági repülő mellett a cirkálórakéták tervezésénél is létfontosságú.⁹³

1979-ben Rác arra kérte a III/I-5-B alosztály⁹⁴ vezetőjét, hogy az ügynek a kapcsolat megszakadása miatt történő lezárása előtt hadd próbálják meg feleleveníteni Őry és Steiger barátságát.⁹⁵ Miután utóbbi büntudatát sikerült eloszlatni, kiutaztatták egy konferenciára az NSZK-ba, és Brémában találkozott Őryvel. Az akció során észlelte a nyugatnémet elhárítás jelenlétét, de Őry megnyugtatta, hogy bár ez az ő személyének szól, már érinthetetlen státuszban van. Az ő intézete végezte az európai és amerikai együttműködésben készülő rakéták szilárdsági tervezését, és biztosította Steigert, hogy támogatni fogja egyéni kutatási céljait és „*a magyar repülés fejlesztését*”, még új rakéták szerkezeti mintáit is átadta neki.⁹⁶ Ahogy a v. i. Ribacszenkov⁹⁷ által a III/I-es Csoportfőnökségnek küldött levélből kiderül, ezek a minták a Space Shuttle befedésére használt „*kettős selyemhálós vákuumos többrétegű szigetelőanyagból*” származtak, és mivel a szovjetek a „*legmesszebbmenőkig érdekeltek*” voltak az ügyben, felszólították a magyar társszervet, hogy egy nagyobb mintát is szerezzenek be, a hozzá tartozó dokumentációval együtt.⁹⁸ A szovjetek által „*gyakorlati szempontból is érdekesnek bizonyult*” szigetelőanyag valószínűleg olyan ún. *multilayer insulation (MLI)* volt, mint a NASA egyik 1977-es jelentésében vizsgált, kettős selyemhálórétegekből és kettős alumíniumozott hőpajzsokból álló, rendkívül hideg állapotban, azaz az űrben tárolt üzemanyagok tartályainak a befedésére alkalmas hőszigetelés.⁹⁹ A Föld körüli pályán haladó Space Shuttle Orbiter, azaz

91 = = ÁBTL - I. - 2.8.1. - I. s. - I/1. t. - 17243. 2-6. Személyi adatlap, BMIII/I. csoportfőnökség, 1981. november 24.

92 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 134-140. Jelentés „Leslie” ügyben, 1982. május 31.

93 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 178-182. Jelentés „Leslie” ügyben, 1982. április 27.

94 = = A tudományos-műszaki hírszerző osztály stratégiai alosztálya. Lásd Tóth, 2011: 22.

95 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 92-96. Összefoglaló jelentés „O. Leslie” fn. operatív kapcsolatáról, 1979. szeptember 4.

96 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 88-91. Jelentés „O. Leslie” és „Dobrai” találkozójáról, 1980. május 7.

97 = = Valószínűleg a Moszkvai Fizikai Intézetben tanult, majd a szovjet külügyminisztérium tanácsosaként dolgozó Vlagyimir Ivanovics Ribacszenkovról lehet szó. Lásd Ribacszenkov, 2015: 2023.

98 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 102-103. Komornik Vilmos r. vör. elvtársnak V.I. Ribacszenkovtól, 1980. november 18.

99 = = Knoll-DeWitt, 1977. Vö. Stark-Leonhard-Bennett, 1974: 2-32.

az űrrepülő rakterének belső szigetelése is hasonló rendszerrel működött,¹⁰⁰ és ez a saját Buran űrrepülőjük miatt is érdekelhette a szovjeteket. Mindezek alapján valószínű, hogy Őry Huba a Space Shuttle rakterében az űrbe juttatott Spacelab modul ugyancsak ilyen típusú hőszigetelésének¹⁰¹ egy darabját adta át Steigernek 1980-ban.¹⁰²

A magyar fél 1981-ben végre haza tudta utaztatni Őryt az MTA, a BME és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) által szervezett, Kármán Tódor emlékét méltató konferenciára. A meghívás költségeit hivatalosan az MTA állta, valójában az állambiztonság operatív keretéből fedezték, a szervnek az MTA-n belül működő, ún. Akadémia Rezidentúráján keresztül.¹⁰³ Őry a látogatása alatt az űrkutatási szakemberekkel folytatott beszélgetéseiben részletesen beszámolt a nyugat-európai és amerikai ellentétekről, valamint dokumentumokat ígért nekik a munkájukhoz, és minderről a belügy természetesen tájékoztatta a szovjeteket. Steigert Őry hosszabb időtartamú kutatómunkára hívta az RWTH Aachen egyetemre, ahol már tanszékvezetőként dolgozott. Meghívta továbbá a nemzetközi együttműködés területein elhárítást végző III/II-7. Osztály „Dunai” fedőnevű titkos munkatársát is, aki az állambiztonsági jelentés alapján az MTA Interkozmosz Tanácsának vezetője volt. Ezt a tisztséget ebben az időpontban Pál Lénárd töltötte be.¹⁰⁴ Az 1950-től 1953-ig a Lomonoszov Egyetemen kutató, 1974–1978 között a Központi Fizikai Kutató Intézet (КФКИ) főigazgatójaként, 1980–1984 között az MTA főtitkáraként, majd 1985–88 között a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának (MSZMP KB) kulturális titkáraként tevékenykedő, tudományos eredményeiről is híres atomfizikusról¹⁰⁵ már korábban tudható volt, hogy 1962-ben közelebbről nem részletezett módon operatív kapcsolatban állt az állambiztonsággal,¹⁰⁶ de az, hogy „Dunai” fedőnéven a hálózat titkos munkatársaként is működött, eddig nem volt ismert.

A Kármán-konferencia után Őry és Steiger egy hároméves közös projektet dolgoztak ki, amelynek köszönhetően Steiger mellett a belügyesek másokat is kiutaztathattak Őry tanszékére. A szervezés címén az NSZK-ba látogató Steiger találkozott Felkai Rolanddal is, aki ekkorra már az ERNO vezető projektmenedzserként az Egyesült Államokkal rivalizáló európai országok által fejlesztett Hermes

100 = = Fu–Graves, 1987: 6.

101 = = Finckenor–Dooling, 1999: 2.

102 = = Erről, valamint az Őryt keresztül az állambiztonság által a Szovjetuniónak eljuttatott többi információról technikai részletekbe menő elemzést közölök a *Quest: The History of Spaceflight* 2025. évi 1. számában.

103 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 104–106. Jelentés „O. Lesly” ügyében, 1981. augusztus 31.

104 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 108–111. Jelentés „O. Leslie” ügyében, 1981. október 2. Vö. *Pótfüzet*, 1983: 34.; Ferencz, 1981: 706.

105 = = Pál Lénárd, Kommunizmuskutató Intézet.

106 = = Szekér, 2023: 117, 119.

űrsiklót a tervek szerint űrbe juttató Ariane rakéta második fokozatán dolgozott, valamint ismerte az ESA és a NASA közötti versengés részleteit is. Steiger kapott tőle néhány iratot az Ariane-ról, valamint az ERNO rakétaszerkezeteinek a tervezési irányelveiről, és ezeket soron kívül továbbították is a szovjeteknek.¹⁰⁷ Az orosz nyelvű válaszlevélből kiderül, hogy az Ariane esetében is a kriogén hőszigetelés dokumentációja, a H-917 nevű fenoplaszt¹⁰⁸ és az A-L5S nevű epoxy ragasztó, valamint a felhordás technikája és egyéb hőszigetelési módszerek érdekelték a szovjeteket.¹⁰⁹ Ezenfelül kíváncsiak voltak arra is, miért lassult le az Ariane fejlesztése, miért tértek el az amerikai tapasztalatoktól, hogyan érték el a hasznos teher és az indulótömeg rendkívül kedvező arányát, valamint hogy mit gondoltak az amerikaiak az új, európai vetélytársról.¹¹⁰ A jelenleg elérhető iratok alapján egyelőre nem állapítható meg, hogy Steiger megkapta-e a válaszokat Felkaitól, utóbbi mindenestre lehetségesnek tartotta az adatok megszerzését.¹¹¹ Megtudta továbbá, hogy Európa és az Egyesült Államok között annyira súlyos ellentétek bontakoztak ki az űrkutatásban, hogy utóbbi már nem is nyújt támogatást, sőt meg akarta akadályozni az egységes európai űrprogram megvalósulását, sikertelenül.¹¹² Az ESA válasza saját rakéták, műholdak és a Hermes űrrepülő létrehozása volt, amelyről viszont Felkai a hivatalos tájékoztatással szemben bevallotta Steigernek, hogy csak tervezőasztalon létezik, első kilövését is csak 1992-re remélték. Felkai azt is elmondta, hogy Őry a kínai űrprogramnak is dolgozott, és hogy a Space Shuttle építési és üzemeltetési költségei messze meghaladták a tervezettet.¹¹³ Az állambiztonság később elérte, hogy Felkai is hazalátogasson, kísérői Steiger és „Dunai” titkos munkatárs, azaz Pál Lénárd voltak. Felkai ekkor egy amerikai rakétatervezési tanulmány átadása mellett elmesélte Steigernek a NASA Space Shuttle-ről tartott, zártkörű konferenciáján megtudott híreit.¹¹⁴ Steiger 1983-ban ismét megpróbált információkat szerezni Felkaitól, de ekkor már nem járt sikerrel.¹¹⁵

107 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 134–140. Jelentés „Leslie” ügyben, 1982. május 31.

108 = = A NASA már 1974-ben foglalkozott a Klegecell H-917 nevű, akkor még újdonságnak számító, merev műanyag szigetelőanyaggal, amely a korábban használt habos szigetelőanyagoknál strapabíróbb, levegőt sem áteresztő anyag. Lásd Strack, 1974: 7.

109 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 149. Orosz nyelvű írás, d. n., sz. n.

110 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 145–148. Kérdések az Ariane fejlesztési programjáról, d. n., sz. n.

111 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 150–153. Jelentés Felkai ügyében, 1982. augusztus 30.

112 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 178–182. Jelentés „Leslie” ügyben, 1983. április 27.

113 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 190–191. Feljegyzés B.A. Bulaj Elvtársnak az NSZK űrkutatásáról, 1982. szeptember 15. A Hermes végül sosem repült, History: Hermes spaceplane, 2011.

114 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 150–153. Jelentés Felkai ügyében, 1982. augusztus 30.; ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 190–192. Feljegyzés B.A. Bulaj Elvtársnak az NSZK űrkutatásáról, 1982. szeptember 15.

115 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 178–182. Jelentés „Leslie” ügyben, 1983. április 27.

Az 1983 nyarán az aacheni egyetemen vendégeskedő Steiger számos NATO-AGARD-dokumentumot, továbbá nyugat-európai és amerikai, űrkutatással és repüléssel foglalkozó tanulmányt szerzett be és juttatott el a kölni rezidentúrán keresztül az ügygel továbbra is foglalkozó, ekkorra már századosi rangra lépett Rác Tamásnak, aki ezeket továbbította a szovjeteknek. Rác 15 éves operatív munkája elismeréseként Steigernek a Haza Szolgálatáért Érdemérem, valamint 2000 forint jutalom átadását kérte, továbbá felvetette, hogy a „*baráti társszerv*” illetékesei közvetlenül beszéljenek Steigerrel akár Moszkvában, és egyeztessék vele, hogy mi érdekli őket. A szovjetek oldaláról korábban igényként felmerült például az Airbus A-320-as utasszállító repülőgép szárnytervezési leírása, amely Steiger szerint gond nélkül elérhető volt.¹¹⁶ Feladatául kapta a repülőgép egyéb tervezési adatainak megszerzését is, és sikerrel is járt.¹¹⁷

1984 novemberében „*fedőszervi szervezésben*” ismét Magyarországra invitálták Öryt, hogy biztosítsák az aacheni egyetemen való együttműködés jövőjét, valamint felmerült Gausz Tamásnak, Steiger fiatal kollégájának a kiutaztatása is. Rác a jelentésében azt írta, hogy „*G.T.-t telepíteni kívánjuk a későbbiekben*”,¹¹⁸ tehát őt is hírszerzésre akarták felhasználni. (Öry 2009-ben Steiger mellett Gausz Tamást nevezte az aacheni kutatómunka és a tudományos együttműködés lokomotívjának.¹¹⁹) Egy évvel később, 1985. december 12-én Rác végül lezárta Öry dossziéját.¹²⁰ „Dobrai” titkos munkatárson, azaz Steiger Istvánon keresztül ugyanakkor továbbra is folytatni kívánták az információszerzést.¹²¹

= = = Konklúzió

Öry 1992-es emeritálásáig dolgozott az aacheni egyetemen, de repülőmérnöki tevékenységével utána sem hagyott fel. Egyetemi pályafutása alatt elért eredményei az űrkutatás mellett repülőgépek, többek között az Airbusok fejlesztésében is hasznosultak.¹²² Szakmai sikerei megkérdőjelezhetetlenek, és bár a hírszerzés irataiban időnként utalnak arra, hogy tudatosan segítette Magyarországot, információi állambiztonsági felhasználásáról bizonyára nem tudott. Erre utal az is, hogy beszerzésének ötletével egy idő után felhagytak, és az ő tudta nélkül, sőtét hírszerzési módszerekkel folytatták a munkát. Az, hogy ezt meddig tették, egyelőre

116 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 231–240. Jelentés „Leslie” és „Dobrai” akciójáról, 1983. november 9. Az AGARD a Kármán Tódor által alapított Advisory Group for Aerospace Research and Development nevű NATO-ügynökség. Lásd: van der Bliek (szerk.), 1999: xiii.

117 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 269. Feladatterv, d. n.; uo. 272/2. Jelentés „Leslie” akcióról, 1984. szeptember 19.

118 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 270. Jelentés „Leslie” ügyében, 1985. január 4.

119 = = Bóth, 2009b: 356.

120 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 279. Zárólap, 1985. december 12.

121 = = ÁBTL 3.2.4. K-3101/2. 277–278. Határozat „Ogilby Leslie” ügyben, 1985. november 21.

122 = = Bóth, 2009b: 355–356.

nem állapítható meg, ugyanis az ÁBTL-ben nem lelhetők fel a Steiger tevékenységét részletező dossziék.

Bár az úrkorszak első évtizedében a szovjet fölény megtörhetetlennek látszott, a Holdra szállással és az ehhez nélkülözhetetlen technológiák kifejlesztésével egyértelműen az Egyesült Államok vált dominánssá. Részben ennek köszönhetően a szuperhatalmak viszonyában az 1970-es években beállott enyhülést kihasználva a szovjet Állambiztonsági Bizottság (KGB) és a katonai hírszerzésért felelős Felderítő Főcsoportfőnökség (GRU) nagy erőfeszítéseket tett a tudományos és műszaki területeken való felzárkózás érdekében. Ebbe a munkába természetesen a nyugati úrkutatási eredmények megismerése és lehetőség szerinti megszerzése is beletartozott. A Központi Hírszerző Ügynökség (Central Intelligence Agency – CIA) által 1985-ben az USA Kongresszusa számára készített egyik jelentésből megtudhatjuk, hogy a szovjeteknek sikerült a Space Shuttle rendszereiről és hőpajzsáról szóló dokumentumokhoz hozzájutniuk. A jelentés írói vélhetően nem tudtak az ebben a tanulmányban tárgyalt, Őryn keresztül megszerzett hőszigetelőanyag-mintáról és a Space Shuttle-ra vonatkozó egyéb információkról, ahogy a több száz oldalnyi további titkos iratról sem.¹²³ A Magyar Népköztársaság titkosszolgálati munkája azonban így is külön elismerést kapott, ugyanis a CIA a keleti blokkon belül a lengyelországi és a keletnémet mellett a magyar tudományos-műszaki hírszerzést nevezte meg a leginkább sikeresnek a nyugati adatok és eszközök beszerzésében elért eredményeiért.¹²⁴

Végül említésre méltó, ahogyan az Őry Huba megfigyelésében részt vevő Michelberger Pál („Vécsei”), Pál Lénárd („Dunai”), Steiger István („Dakota”, majd „Dobrai”), valamint Rác Tamás tevékenységéből kirajzolódik az állambiztonsági szervek és a tudományos élet szereplői közötti sajátos együttműködés is. A külföldi tanulmányutak engedélyezése és elősegítése mellett a szervek az operatív tevékenységekre szánt összegekből is nem csekély mértékű támogatást nyújtottak a nyugati ösztöndíjaktól szinte elzárt hazai kutatóknak abban a reményben, hogy külföldön hasznos hírszerzői tevékenységet folytatnak majd, és ahogy láthattuk, ez a taktika be is vált. Ha azonban ellenkező irányból vizsgáljuk az így kialakult rendszert, az is nyilvánvaló, hogy szakmai fejlődésük és előremenetelük érdekében ezek a magyar tudósok is kihasználták az állambiztonsági szerveket. Ami pedig a fent említett hálózati személyeket illeti, karrierjüket a rendszerváltás sem törte meg, sőt, egyikük emlékét a róla 2012-ben elnevezett iskolaépület előtt felállított bronzszoborban örökítették meg.

123 = = Ezek eddig a nemzetközi szakirodalom előtt is ismeretlenek voltak. Lásd Horváth, 2025.

124 = = *Soviet Acquisition of Militarily Significant Western Technology*, 1985.

=== Levéltári források ===

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.8.1. Állambiztonsági szervek nyílt állományú alkalmazottainak iratai

I. - 2.8.1. - I. s. - I/I. t. - 17243. „Rác Tamás, dr.”

3.2.1. Beszerzési dossziék

Bt-1086/I. „Vécsei János”

3.2.3. Munkadossziék

Mt-263/I. „Vécsei János”

3.2.4. Kutatódossziék

K-2313. „W. Chambon”

K-3101/I. „Ogilby Leslie”

K-3101/2. „Ogilby Leslie”

=== Hivatkozott irodalom ===

Bóth, 2009a

Bóth Előd: Valóra vált a gyermekkori álmom. *Természet Világa*, 7. sz. 290–293.

Bóth, 2009b

Bóth Előd: Az űrhajózás az emberiség létkérdése. *Természet Világa*, 8. sz. 354–357.

Ferencz, 1981

Ferencz Csaba: Űrkutatási tudományos ülésszak az Akadémián. *Magyar Tudomány*
– *A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője*, 9. sz. 706–709.

Finckenor–Dooling, 1999

Finckenor, Miria – Dave Dooling: Multilayer Insulation Material Guidelines.

Marshall Space Flight Center, NASA, Alabama. Április.

<https://ntrs.nasa.gov/citations/19990047691> (utolsó letöltés: 2025. január 26.).

Fu–Graves, 1987

Fu, J. H. – G. R. Graves: Shuttle Payload Bay Thermal Environments –
Summary and Conclusion Report for STS FLIGHTS 1–5. *Jet Propulsion*
Laboratory, NASA, Pasadena, 1987. szeptember 15. <https://ntrs.nasa.gov/citations/19890015040> (utolsó letöltés: 2025. január 26.).

Hill, 2012

C. N. Hill: *A Vertical Empire – History of the British Rocketry Program*.
Imperial College Press, London.

Hirschel–Prem–Madelung, 2012

Hirschel, Ernst Heinrich – Horst Prem – Gero Madelung: *Aeronautical Research in Germany: From Lilienthal until Today*. Springer-Verlag, Berlin.

Horváth, 2025

Horváth Jákob: Helping the Soviets: The Hungarian State Security's Involvement in the Space Race, *Quest: The History of Spaceflight*, 1. sz. (megjelenés előtt).

Kiss (szerk.), 2000

Millenniumi évkönyv. Szerkesztette: Kiss Márton. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest.

Knoll–DeWitt, 1977

Knoll, Richard H. – Richard L. DeWitt: Thermal Performance of a Modularized Replaceable Multilayer Insulation System for a Cryogenic Stage.
Lewis Research Center, NASA, Cleveland, január. <https://ntrs.nasa.gov/citations/19770009163> (utolsó letöltés: 2025. január 26.).

MTA Almanach, 1986

A Magyar Tudományos Akadémia Almanachja. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Orgoványi, 2011

Orgoványi István: Az állambiztonsági szervek hálózaton kívüli kapcsolatai.
Betekintő, 3. sz. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2011_3_orgovanyi.pdf

Pokorádi, 2015

Pokorádi László: Komplex kapcsolatú rendszerek megbízhatóságának moduláris érzékenységelemzése. *Repüléstudományi Közlemények*, 1. sz. 81–89.

Pótfüzet, 1983

Pótfüzet a Magyar Tudományos Akadémia 1980. évi Almanachjának első részéhez. Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Testületi Titkárság, Budapest.

Rác, 1975

Rác Tamás: Gázturbinás repülőgéphajtóművek üzemvitelének termikus kérdései.
Járművek, Mezőgazdasági Gépek, 8. sz. 287.

Rácz, 1986

Rácz Elemér: Repülőgépeszmérnök-képzés a Budapesti Műszaki Egyetemen.
Közlekedéstudományi Szemle, 2. sz. 90–94.

Ráth–Hennel–Hegedűs, 2022

Ráth Tamás – Hennel Sándor – Hegedűs Ernő: A közepes kategóriájú magyar–cseh
Szojka pilóta nélküli repülőgép fejlesztési programjának tapasztalatai.
Katonai Logisztika, 1–2. sz. 62–100.

Révész (szerk.), 2010

Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához. Szerkesztette: Révész
Béla. JATE Press, Szeged.

Soviet Acquisition of Militarily Significant Western Technology, 1985

Soviet Acquisition of Militarily Significant Western Technology: An Update.
Office of the Secretary of Defense, Washington D.C.

Stark–Leonhard–Bennett, 1974

Stark, J. A. – K. E. Leonhard – F. O. Bennett: Cryogenic Thermal Control
Technology Summaries. *Lewis Research Center*, NASA, Cleveland, december.
<https://ntrs.nasa.gov/citations/19750005989> (utolsó letöltés: 2025. január 26.).

Strack, 1974

Strack, W. C.: Preliminary Performance Appraisal of Navy V/STOL Transport and
Search-Type Airplanes Using Hydrogen Fuel, NASA, *Lewis Research Center*,
Cleveland, május. <https://ntrs.nasa.gov/citations/19740018322>
(utolsó letöltés: 2025. január 26.)

Szekér, 2023

Szekér Nóra: *Fedőneve: Marslakó. Világhírű magyar tudósok állambiztonsági
megfigyelése*. Jaffa Kiadó, Budapest.

Tóth, 2011

Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945–1990.
Betekintő, 2. sz. [https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-
szamok/2011_2_toth_e.pdf](https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2011_2_toth_e.pdf)

van der Blik (szerk.), 1999

AGARD: the History 1952–1997. Szerkesztette: Jan van der Blik. The NATO Research
and Technology Organization, Neuilly-sur-Seine.

Weszelit, 2001

Weszelit Gergely: A Honvéd Kollégium és a Hadmérnöki Kar rövid összefoglaló története 1948–1957. In *Ezer év innováció Magyarországon. A 2000. évi ankét anyaga*. Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága, Budapest.

=== Internetes hivatkozások ===

Jancsó, 2018

Jancsó Ágnes: 110 éves a budai Szent Imre Kollégium. *Lechner Tudásközpont*, május 16. <https://lechnerkozpont.hu/cikk/110-eves-a-budai-szent-imre-kollegium> (utolsó letöltés: 2024. július 14.).

History: Hermes spaceplane, 2011

History: Hermes spaceplane, 1987. *European Space Agency*, február 16. https://www.esa.int/About_Us/ESA_history/History_Hermes_spaceplane_1987 (utolsó letöltés: 2024. július 15.).

Pál Lénárd, Kommunizmuskutató Intézet

Pál Lénárd. Kommunizmuskutató Intézet.

<https://kommunizmuskutato.hu/eletrajzok/pal-lenard> (utolsó letöltés: 2024. július 15.).

Professzori portré Michelberger Pálról, 2007

Professzorportrék az ezredforduló Műegyeteméről. Dr. Michelberger Pál. Június 28. <https://www.youtube.com/watch?v=bicTBYK12Us> (utolsó letöltés: 2025. január 14.).

Ribacszenkov, 2015

sz. n.: Владимир Рыбаченков: „Каждая десятая Американская Лампочка Горит на нашем Уране”. *Редкие земли*, 2015. április 19. <http://rareearth.ru/ru/pub/20150419/01575.html> (utolsó letöltés: 2024. március 23.).

Ribacszenkov, 2023

sz. n.: День рождения Владимира Рыбаченкова, *PIR Center*, október 29. <https://pircenter.org/news/den-rozhdenija-vladimira-rybachenkova-2/> (utolsó letöltés: 2024. március 23.).

Tisztelgés Michelberger Pál emléke előtt, 2014

Tisztelgés Michelberger Pál emléke előtt. MTA VI. Műszaki Tudományok Osztálya, 2014. október 16. <https://mta.hu/vi-osztaly/tisztelges-michelberger-pal-emleke-elott-105457> (utolsó letöltés: 2024. július 14.).

Zak, 2023

Zak, Anatoly: Buran reusable orbiter. RussianSpaceWeb.com, december 21. <https://www.russianspaceweb.com/buran.html> (utolsó letöltés: 2024. július 14.).

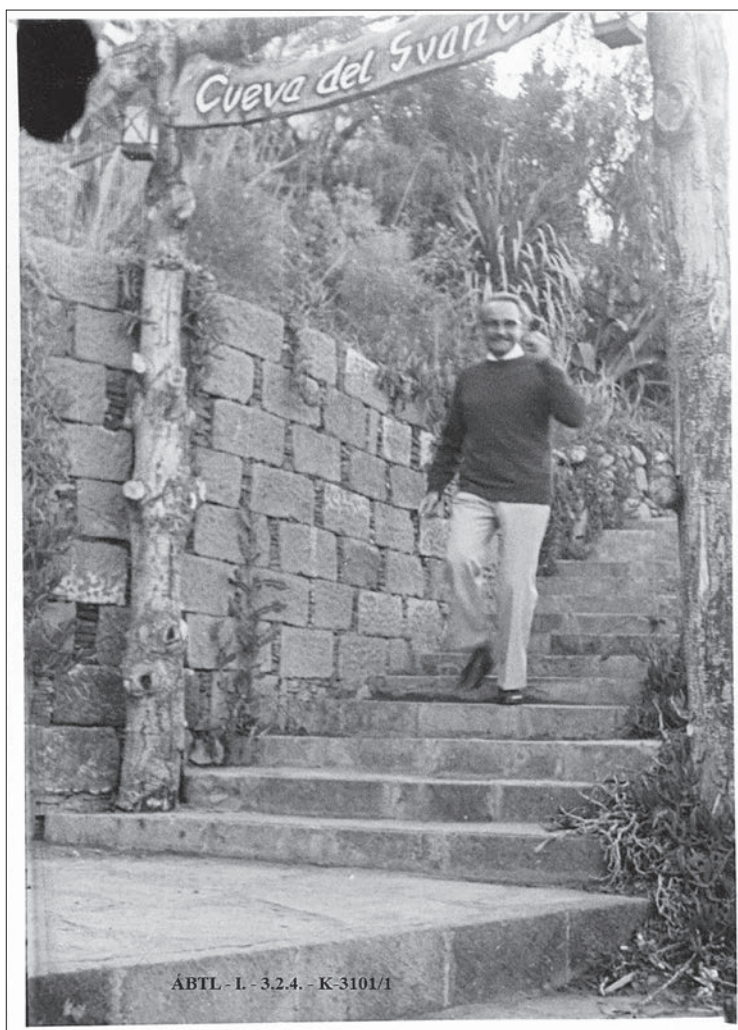
===== Sajtó =====

Esti Hírlap, 1968–1970

Kulcsszavak

=====

hidegháború, hírszerzés, Kádár-rendszer, ügynöki hálózat

Óry Huba, Spanyolország, 1969. ÁBTL - I. - 3.2.4. - K-3101/1/94/1

/ In the Service of the Soviet “Need for News” /

**or the Surveillance of Huba Őry by the State Security
(1959–1985)**

Huba Őry (1927–2015) was a Hungarian-born mechanical engineer who, having studied at the Budapest University of Technology, became an assistant professor at the university's Department of Aircraft Engineering. In 1956, he emigrated to France, and in 1959, he settled in the Federal Republic of Germany, where he built an internationally renowned career as an aircraft and rocket engineer. Through Őry's former colleagues employed in the agent network established at the Budapest University of Technology, the Hungarian state security used Őry from 1960 to the mid-1980s, first as an agent candidate, and then as a source of information. During the operational work around him, many European and American rocket and aeronautical documents, data, and even structural samples were obtained and forwarded to the appreciative Soviet intelligence. The available sources suggest that Őry was not aware that he was also supporting the development of the Soviet space industry by providing professional assistance to his colleagues and friends who remained in Hungary. The study is based on the research results of the author's doctoral dissertation on the Hungarian state security's role in the Soviet-American space race.

Őry Hubáné Fáskesti Margit

ÁBTL - I. - 3.2.4. - K-3101/1/32/6